
Vanjska politika Slovačke Republike

DAVOR VIDIŠ¹

Sažetak

Slovačka Republika kao zemlja sličnih geografskih i povijesnih obilježja te unutarnjopolitičkih i vanjskopoličkih procesa interesantna je za komparativnu analizu s Republikom Hrvatskom. Ciljevi njezine vanjske politike orijentirani su primarno na pristup euroatlanskim integracijama, prije svega EU i NATO. Osim zadanih vanjskopoličkih ciljeva, striktno su određeni načini provođenja vanjske politike, kao i harmonogrami kada se očekuje ispunjavanje zadanih ciljeva. Suradnja Slovačke Republike sa susjedima, posebice kroz Višegradsku skupinu, jedan je od glavnih načina kojim se vanjska politika Slovačke Republike koristi iskustvima drugih. Zasad se zahtijevani uvjeti za prijem u članstvo EU i NATO ispunjavaju po zadanom harmonogramu. Unatoč konsenzusu svih političkih subjekata kad je u pitanju vanjska politika Slovačke Republike, jedino moguće usporevanje u provođenju vanjske politike može doći uslijed nestabilnosti vladajuće koalicije u nastupajućem predizbornom razdoblju.

Ključne riječi: Slovačka Republika, vanjska politika, Višegradska skupina

U analizama u predizbornom razdoblju prije zadnjih višestranačkih izbora u Republici Hrvatskoj, vrlo često su se koristile usporedbe Republike Hrvatske sa Slovačkom Republikom, a tadašnja predviđanja rezultata izbora upotrebljavala su sintagmu "slovački model". I zaista, dosta je sličnosti u povijesnim i geografskim obilježjima između Republike Hrvatske i Slovačke Republike. Slovačka je srednjoeuropska, podunavska zemlja, većim njezinim dijelom su Karpatske planine, skijašima poznate Visoke i Niske Tatre, a njezin ravničarski jug sjeverni je dio Panonske nizine. Slovačka je bogata rijekama, njezine južne i zapadne granice su rijeke Dunav i Morava, a slovački dio Podunavlja jedan je od vodom najbogatijih dijelova Europe. Slovačka Republika dijeli i sličnu povijesnu sudbinu s Hrvatskom,

---

1 Davor Vidiš, privremeni otpravnik poslova Veleposlanstva Republike Hrvatske u Bratislavi i student poslijediplomskog studija Međunarodnih odnosa na Fakultetu političkih znanosti u Zagrebu.

višestoljetni je dio Ugarske, zatim Austrougarskog carstva, a nakon komunističkog razdoblja, bilježi se i sličnost režima nakon državnog osamostaljenja. Kao samostalna država Slovačka Republike nastala je 1. siječnja 1993. godine raspadom tadašnje Češkoslovačke Republike. Istraživanja javnog mnijenja govorila su da je većina slovačkog stanovništva bila tada protiv samostalne Slovačke, ali je tadašnji Parlament Slovačke (Narodna Rada) izglasao njezinu samostalnost. Značajnu ulogu u njezinom osamostaljenju odigrala je osobnost tadašnjeg predsjednika Vlade Slovačke Vladimira Mečiara. Slovačka spada u manje europske zemlje, njezina površina je nešto manja od 50 tisuća kvadratnih kilometra, a broji oko 5,4 milijuna stanovnika. Slovaci čine 85% stanovništva, a od manjina, naročito je značajna brojna mađarska manjina (11%). Mađarska manjina koja je kompaktna i naseljava jug Slovačke, Podunavlje, na granici s Mađarskom Republikom složna je i dobro organizirana. Slovačka spada i u tranzicijske zemlje, parlamentarna je demokracija, s izravno izabranim predsjednikom. Trenutačno vlast obnaša široka koalicija, koja je pobjedila na izborima u jesen 1998. godine, smjenivši tada Pokret za demokratsku Slovačku (HZDS) predsjednika Vlade Vladimira Mečiara. Koalicija koja se predizborno atrikulirala kroz demokratizaciju društva, reforme i rušenje vlasti HZDS, izuzetno je široka i čine je liberali, demokršćani, narodnjaci, socijaldemokrati te koalicija nacionalnih mađarskih stranaka. Unatoč njenoj širini te značajnim unutarstranačkim previranjima, koalicija će se najvjerojatnije održati do kraja izbornog razdoblja, uz ispunjavanje većine zadanih ciljeva. Najznačajnije uspjehe Vlada Slovačke Republike posebice bilježi u vanjskoj politici.

Ciljevi vanjske politike Slovačke Republike

Ciljeve vanjske politike Slovačke Republike u mnogome određuje okruženje u kojem se Slovačka Republike nalazi, te ukupni integracijski procesi, globalni i regionalni, koji obuhvaćaju srednjoeuropski prostor. Slovačka Republika graniči s pet država, na zapadu s Austrijom, članicom EU, na sjeveru s Republikom Poljskom i Češkom Republikom, a na jugu s Republikom Mađarskom, sve tri države članice su NATO i kandidati za članstvo u EU iz prve grupe kandidata (tzv. Luksemburška grupa), a na istoku Slovačka graniči s Ukrajinom.

S političkog i gospodarskog aspekta prvi vanjskopolički prioritet Slovačke Republike je članstvo u Europskoj Uniji, dok je sa sigurnosnoga gledišta njezin vanjskopolički prioritet članstvo u NATO. Glavni politički uvjet za učlanjenje u obje integracijske strukture Slovačka Republike ispunila je parlamentarnim izborima 1998. godine, srušivši dotadašnju Vladu HZDS koju su mnogi smatrali nedemokratskom. Vlada Slovačke Republike u novom izbornom ciklusu odredila je harmonogram ispunjavanja uvjeta za članstvo u EU i NATO, koji se dosad ispunjavaju po planu. Nastupajuće

dvije godine 2001. i 2002. iznimno su važne u tim procesima, jer je namjera Vlade Slovačke Republike završiti pregovore s Europskom Komisijom po svim poglavljima do početka 2002. Velike nade polažu se i u rezultate summita NATO u Pragu u jesen 2002., kad se očekuje i poziv za učlanjenje Slovačke Republike u NATO. Jedan od ostalih vanjskopolitičkih prioriteta kojeg si je nova Vlada Slovačke Republike zadala bio je i članstvo u Organizaciji za europsku suradnju i razvoj (OECD) koji je ispunjen nakon šestgodišnjih pregovora. Od 28. rujna 2000. Slovačka Republike je član OECD.

U ispunjavanju vanjskopolitičkih prioriteta na regionalnom planu Slovačka Republika koristi dobru suradnju sa susjednim državama u okviru Višegradske skupine. Kako su sve tri ostale članice Višegradske skupine u euroatlantskim integracijskim procesima dalje od Slovačke Republike, korištenje njihovih iskustava i utjecaja od pomoći je Slovačkoj Republici. Politika tzv. "catch up" kojom Slovačka želi sustići svoje susjede, koristeći se njihovim iskustvima zasad daje dobre rezultate. Slovačka je striktno protiv širenja Višegradske skupine, unatoč izraženim željama nekih država da se pridruže toj integraciji. Slovački interes neširenja Višegradske skupine može se tumačiti njezinom željom za ostvarenjem ekskluziviteta u procesu sustizanja preostalih članica u euroatlantskim integracijskim procesima.

Slovačka i EU

Na Luksemburškom summitu EU u ožujku 1998., kad je EU započela proces pregovaranja s država kandidatima za članstvo u EU, Slovačka za razliku od ostalih država Višegradske skupine nije ušla u prvu grupu kandidata. Slovačka je isključena ponajprije zbog neispunjavanja političkih kriterija EU, tzv. Kopenhaških kriterija. Vrlo brzo, nakon parlamentarnih izbora 1998., EU je prepoznala demokratska opredjeljenja i vrijednosti tadašnje novoizabrane vlasti te su ubrzo uspostavljeni i češći i kvalitetniji kontakti s EU. Na prijedlog Europske Komisije osnovano je privremeno tijelo Radna grupa Slovačke Republike i Europske Komisije, čija je zadaća bila priprema Slovačke za integracijski proces i razmjena informacija. Ubrzo je i dogovorena unutarjna struktura koja je omogućavala da se zadani uvjeti ispunjavaju unutar institucija Slovačke Republike. Temeljne dokumente o integraciji u EU donosi Parlament Slovačke Republike, a za provedbu je zadužena Vlada Slovačke Republike. Svako ministarstvo ima odjel za europske integracije. U Parlamentu djeluju dva odbora koji su zaduženi za europske integracije, Odbor za vanjsku politiku i Odbor za europsku integraciju. Osim ta dva odbora, djeluje i zajednički Parlamentarni odbor Slovačke Republike i Europske Unije. Unutar Vlade za koordinaciju integracijskih procesa unutar Slovačke Republike zadužen je potpredsjednik Vlade za europske integracije, dok pregovore s Europskom Komisijom vodi držav-

ni tajnik u Ministarstvu vanjskih poslova Slovačke Republike (Jan Figel) koji je glavni pregovarač s Europskom Komisijom. Sve navedene zadužene institucije povezane su u Ministarsko vijeće za europsku integraciju koje koordinira 29 radnih skupina i konzultacijskih odbora (uključuju veliki spektar društvenih organizacija, znanstvenih, nevladinih, sindikata i dr.). U svibnju 1999. Parlament usvaja dokument Nacionalni program za usvajanje Acquis Communautaire, čime se Slovačka dalje približava u pregovorima EU.

Na summitu EU u prosincu 1999. EU je odlučila da se započnu pregovori sa svim zemljama kandidatima koje ispunjavaju Kopenhaške političke kriterije, tako da su tada započeti pregovori s još šest država, uključujući i Slovačku (Latvija, Litva, Bugarska, Rumunjska, Malta). Gospodarskim reformama i ubrzanjem procesa privatizacije ispunjavaju se paralelno i gospodarski uvjeti, tako da Europska Komisija svojim izvješćem iz 2000. godine zaključuje kako u Slovačkoj u potpunosti funkcionira tržišno gospodarstvo.

U trenutku pisanja teksta (svibanj 2001. godine) Slovačka je zatvorila dvije trećine poglavlja u pregovorima s Europskom Komisijom; preostale namjerava otvoriti tijekom švedskog predsjedavanja EU (prva polovica 2001.), a pregovore planira završiti do početka 2002. Cilj je ispuniti uvjete zajedno sa susjednim zemljama članicama Višegradske skupine (koje su u prvoj integracijskoj skupini) te zajedno s njima postati članica EU (u protivnom velika većina slovačke granice mogla bi biti Schengenska granica). Rezultati summita EU u Nici pozitivno su odjeknuli i slovački dužnosnici se nadaju da bi integracijska politika EU koja se temelji na ispunjavanju kriterija, a ne na grupnom primanju u članstvo EU, mogla dovesti Slovačku u povoljniji položaj. Važno je istaknuti i da velika većina građana Slovačke Republike ima pozitivan stav o integraciji Slovačke Republike u EU, a po istraživanjima javnog mnijenja ona trenutačno iznosi između 70 i 75%.

Od problema na koje upozorava Europska Komisija prvi je politička stabilnost. Unatoč konsenzusu kad su vanjskopolitički prioriteti u pitanju, oporbene stranke u Parlamentu prozivaju vladajuću koaliciju da pozitivno odgovara na sve zahtjeve međunarodne zajednice, ne vodeći se isključivo slovačkim nacionalnim interesima. Politička stabilnost se unatoč pritiscima održava, a dvije važne potvrde tomu su neuspjeli referendum o raspisivanju prijevremenih izbora (održan 11. studenog 2000. godine na inicijativu oporbe) te nedavni konsenzus u usvajanju dokumenta Sigurnosna strategija Slovačke Republike. Još dva pitanja zaslužuju da ih se navede: problem romske manjine te problem nuklearnih elektrana. Romska manjina bila je prethodne dvije godine razlogom da je nekoliko zemalja EU uvelo vize slovačkim državljanima. Slovački državljanima romske nacionalnosti, u značajnijem broju zatražili su politički azil u zemljama EU (uglavnom iz socijalnih razloga), pa su predstavnici Europske Komisije u više navrata tražili metodički i dugoročni pristup rješavanju problema romske manjine. O problemu slovačkih nuklearnih elektrana u nekoliko navrata upozora-

vala je Austrija. No, postignut je dogovor o njihovu zatvaranju u budućnosti (Austrija je trenutačno koncentrirana na češku nuklearnu elektranu Temelin).

Slovačka i NATO

Sigurnosni prostor u srednjoj Europi u kojem se nalazi Slovačka Republika u bitnoj je mjeri promijenjen članstvom Češke, Mađarske i Poljske u NATO. Madridski summit NATO 1997. godine i njegovi zaključci za Slovačku Republiku su povijesna propuštena šansa. Zbog političkih kriterija Slovačka Republika tada nije pozvana da se pridruži članstvu u NATO, dok su ostali partneri iz Višegradske skupine tada pozvani i danas su članovi. Iako u svojem sigurnosnom okruženju Slovačka Republika nema potencijalnu vojnu ugrozu, svoje sigurnosne interese kao najmanja zemlja u regiji mora osigurati institucionaliziranim sigurnosnim garancijama zajedničke obrane, za što je najpogodnija integracija u NATO. Održanje mira u regiji, sprečavanje napetosti i kriza te dobri odnosi sa susjednim državama uz međusobnu korisnu regionalnu suradnju, temeljni su sigurnosni interesi Slovačke Republike. Novi oblici ugrožavanja sigurnosti: organizirani zločini, nekontrolirana migracija, kriminalitet socijalnih odnosa, ekološke katastrofe, nedemokratski režimi (koji počivaju na ekstremističkim nacionalnim, religioznim i ideološkim temeljima), gomilanje oružja i drugo traže nove oblike i određenja sigurnosne strategije.

Za Slovačku Republiku značajna je činjenica da je proces povećanja (širenja) NATO i dalje otvoren i tome se polažu velike nade. Zaključci NATO summita u Washingtonu i proklamacija politike otvorenih vrata te usvajanje Membership Action Plana bili su signal da Slovačka Republika započne s unutarnjim pripremama za članstvo u NATO. Vlada je lipnju 1999. usvojila Program za osiguranje i pripremu Slovačke Republike za članstvo u NATO. Temeljni kriteriji koji se postavljaju su demokratizacija društva, slobodno gospodarstvo, civilni nadzor nad vojskom, kompatibilnost vojske s NATO vojnim snagama te prijateljski odnosi sa susjedima. Slovačka je članica Partnerstva za mir.

Reorganizacija i modernizacija Slovačke vojske je u tijeku. U tu svrhu izdvajaju se značajna dodatna sredstva iz proračuna. Vojska također zajedno s ostalim članicama NATO sudjeluje u brojnim aktivnostima. Nedavne personalne promjene u Ministarstvu obrane Slovačke Republike želja su da se i novim osobljem ubrzaju procesi približavanja NATO.

Slovačka je član Partnerstva za mir i Vilniuske skupine (skupine zemalja koje aspiriraju na članstvo u NATO). Stanovite slovačke rezerve prema Vilniuskim skupini i njezinoj formi suradnje mogu se razaznati. Činjenica da je unutar te skupine prepoznatljiva velika razlika, Slovačkoj (i Sloveniji) koja je trenutno najbliža NATO, ne pogoduje. I za integraciju u NATO

slovačka politika drži se načela ispunjavanja uvjeta, a ne grupne integracije s drugim zemljama.

Kada su u pitanju faktori koji bi mogli otežati ulazak Slovačke u NATO, od njih treba svakako istaknuti javno mnijenje i predstojeće parlamentarne izbore. Tijekom NATO akcije na Saveznu Republiku Jugoslaviju početkom 1999., zrakoplovstvo NATO snaga koristilo je i slovački zračni prostor. Raspoloženje prema NATO palo je tada znatno ispod 50 posto, solidarizirajući se sa srpskim i (crnogorskim) narodom. I sad je potpora javnog mnijenja za članstvo u NATO nešto viša od 50 posto, pa je znatan dio sredstava i angažmana za integraciju u NATO usmjeren na javno mnijenje.

Politička (ne)stabilnost, posebice mogućnost da se bivša vladajuća struktura u Slovačkoj vrati nakon sljedećih parlamentarnih izbora na vlast, mogla bi ugroziti proces integracije u NATO. Sve navedeno treba uzeti u svjetlu činjenice da bi se idući višestranački izbori trebali održati sredinom 2002., dakle neposredno prije NATO summita u Pragu. S obzirom da će se poziv novih članova u NATO odvijati isključivo u interesu NATO, za pretpostaviti je da bi se situacija za Slovačku mogla povoljno razvijati. Također, prijem Slovačke u NATO ne bi se bitno trebao reflektirati na odnose između NATO i Ruske Federacije, dok bi na odluku o prijemu u NATO moglo odigrati i iskustvo NATO s novoprimitljenim članicama.

Ostali vanjskopolitički interesi

Odnosi sa susjedima jedan su od vanjskopolitičkih prioriteta svake zemlje, a kako je već navedeno, veliki dio odnosa sa susjedima Slovačka ima definirano kroz Višegradsku skupinu. Aktivnosti Višegradske skupine, koja je nedavno proslavila desetgodišnjicu osnutka, ponovno su pojačane 1998. godine. Ta suradnja za Slovačku je posebice važna zbog odnosa s Mađarskom, s kojom ima najdužu granicu i čija brojna manjina živi na samoj granici. Višegradska skupina otvorena je za suradnju i s ostalim državama, a svoj interes posebice iskazuju Hrvatska i Slovenija. Prošle godine osnovan je i Višegradski fond, koji financira projekte u kulturi i znanosti. Njegovo sjedište je u Bratislavi.

Unatoč dobroj suradnji postoje i problemi koji opterećuju odnose sa susjedima, izdvajam spor Slovačke i Mađarske oko vodnog gospodarstva Gabčikovo. Izgradnja velike hidroelektrane započeta je kao zajednički projekt, da bi se kasnije Mađarska, zbog ekoloških razloga povukla iz projekta. Spor je završio i na Međunarodnom sudu u Haagu.

Odnosi sa Češkom Republikom iznimno su dobri, a izdvajam konačni sporazum o podjeli imovine, čime je riješeno i zadnje sporno pitanje u razdiobi Češkoslovačke Federacije.

Odnosi s Ukrajinom također su značajni za Slovačku Republiku. Slovačka je deficitarna s energentima, a tranzit ruske nafte i plina preko

Ukrajine je od strateške važnosti. Od strateške važnosti je i trasa izgradnje novih plinovoda iz Rusije prema srednjoj Europi za koje je Slovačka izuzetno zainteresirana. Zbog navedenih razloga odnosi Slovačke Republike i Ruske Federacije također su od iznimnog značaja. Unatoč svemu, Slovačka je definirala i odnose s istočnim susjedima, koje drži prijateljskim. Uvodeći početkom 2001. godine vizni režim za državljane Ukrajine, Bjelarus i Ruske Federacije implicitno je povukla i granice tog prijateljstva.

Slovačka diplomacija

Za određivanje i provođenje vanjske politike važno je istaknuti osobe koje oblikuju i provode slovačku vanjsku politiku. Sve tri vodeće institucije države Parlament, Predsjednik i Vlada, tj. Ministarstvo vanjskih poslova zajednički koordiniraju i sudjeluju u provedbi vanjske politike. Navedene institucije vode osobe koje imaju iskustvo u diplomaciji (predsjednik Rudolf Schuster i predsjednik Parlamenta Jozef Migaš bili su veleposlanici, a ministar vanjskih poslova Eduard Kukan u službi je vanjskih poslova je od 1964. godine). Ministarstvo vanjskih poslova preuzelo je i znatan dio slovačkog osoblja iz zajedničkog Ministarstva vanjskih poslova Češkoslovačke. Na načelničke položaje, posebice važnih odjela za potrebe euroatlantskih integracija došli su mladi školovani kadrovi koji govore strane jezike i stručni su u poslovima koje obavljaju. Sam ministar vanjskih poslova Eduard Kukan iznimno je cijenjen u vanjskopolitičkim krugovima, osobni je prijatelj mnogih stranih dužnosnika, a od ostalih funkcija obnaša i funkciju posebnog izvjestitelja Glavnog tajnika UN za Balkan (zajedno s Carlom Bildtom). Sve navedeno rezultira jasno određenim interesima i prioritetima slovačke vanjske politike, načinom njezina provođenja te jedinstvenim stavom i postupcima svih sudionika vanjske politike, u kojoj nema posebno izdvojenih postupaka i improvizacija. Posljedica toga je uspjeh kojeg vanjska politika i diplomacija Slovačke postižu posljednje dvije godine.

Zaključak

Vanjska politika Slovačke Republike svoje prioritete vidi u euroatlantskim integracijskim procesima koje želi zaključiti svojim članstvom u EU i NATO. Članstvom u EU Slovačka vidi osiguranje svojeg političkog i gospodarskog prioriteta, dok bi se članstvom u NATO osigurala sigurnosna komponenta tog prioriteta, posebno zbog novih vidova ugrožavanja nacionalne sigurnosti. Pregovori s EU dobro napreduju te se Slovačka nada kako bi bila pripravna za članstvo u EU početkom 2002. (članstvu se nada 2004. godine).

Davor Vidiš

Foreign Policy of the Slovak Republic*Summary*

The Slovak Republic is interesting for the comparative analysis with the Republic of Croatia as it is a country that has similar geographical and historical characteristics and also similar processes in the internal and foreign policy. The goals in its foreign policy are primarily oriented to the accession to Euroatlantic integration, before all to EU and NATO. Apart from the set goals in the foreign policy, the methods are strictly determined by which the foreign policy is conducted, as well as the harmogrammes when the set goals are expected to be fulfilled. The co-operation of the Slovak Republic with the neighbours, especially in the context of the Vysehrad group, is one of the main methods through which the foreign policy of the Slovak Republic is benefited by experience of others. So far the requested conditions for the accession to the membership to EU and NATO have been fulfilled according to the set harmogramme. In spite of the consensus of all the political subjects, when the foreign policy of the Slovak Republic is concerned, the only possible retardation in conduct of the foreign policy can occur due to instability of the governing coalition in the forthcoming pre-election period.

Literatura:

- Bilčík Vladimír, Povećanje EU nakon Helsinškog summita i Slovačka na početku pregovora
- Kukan Eduard, Novogodišnje obraćanje ministra vanjskih poslova članovima diplomatskog kora
- Kukan Eduard, Vanjska politika poslije parlamentarnih izbora 1998.
- Ministarstvo vanjskih poslova Slovačke Republike, Opći podaci o Slovačkoj Republici
- Ministarstvo vanjskih poslova Slovačke Republike, Prioriteti vanjske politike Slovačke Republike za razdoblje 2000. - 2003. godine.
- Parlament Slovačke Republike, Sigurnosna strategija Slovačke Republike
- Samson Ivo, Sigurnosna politika Slovačke Republike, Ispunjavanje kriterija NATO poslije Madrida i prije Washingtona